

KNJIŽEVNOST

Biblija Prilika o izgubljenem sinu	Nastanek, sestava, kulturni in literarni pomen. Prilika kot vrsta pripovedi, kratke zgodbe; njene značilnosti, namen.
Antična književnost	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
Homer: Odiseja <i>ali</i> Iliada	Epika. Junaški ep. Mitološka podlaga: mit o trojanski vojni. Način pripovedovanja, opisovanja: epska širina.
Sofoklej: Kralj Ojdip <i>ali</i> Antigona	Dramatika. Dramatska dogajalna zgradba. Tragedija, tragičnost, vzroki tragičnosti. Antično gledališče.
Srednji vek	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris.
Brižinski spomenik II	Vsebina in pomen. Pridiga kot polliterarna vrsta; njene značilnosti, namen. Motivno-tematske in jezikovno-slogovne značilnosti. Zvrst in vrsta.
Ljudsko slovstvo	Pomen ljudske tradicije.
Od lepe Vide	Epska ljudska pesem: motivi, jezik in slog.
Evropska renesansa	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
William Shakespeare: Romeo in Julija	Renesančna tragedija, vzroki tragičnosti. Dramatska dogajalna zgradba. Renesančno gledališče.
Razsvetljenstvo na Slovenskem	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
Anton Tomaž Linhart: Ta veseli dan <i>ali</i> Matiček se ženi	Začetki slovenskega gledališča. Komedija, komičnost, vrste komičnosti.
Valentin Vodnik: Dramilo	Razsvetljenska in prerodna miselnost. Jezik in slog.
Romantika na Slovenskem	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci oz. predstavniki. Pomen obdobja.
France Prešeren: Sonetni venec (1., 7., 8. in 15. sonet) <i>ali</i> Krst pri Savici	Sonet. Zgradba Sonetnega venca. Teme, motivi, pesniške podobe. Romantične značilnosti. Zgradba pesnitve. Oblika, sestava kitic: povezava z dogajanjem. Teme, motivi, pesniške podobe. Epsko in lirsko. Romantične značilnosti.

Zdravljica

Zgradba, oblika. Nacionalna in politična ideja.

Evropski realizem in naturalizem

Gustave Flaubert: Gospa Bovary

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Fjodor Mihajlovič Dostojevski: Zločin in kazen

Realistični roman. Književna oseba, motivacija za njeno ravnanje. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.

Psihološki realistični roman. Miselnost in ravnanje glavne književne osebe. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.

Med romantiko in realizmom na Slovenskem

Anton Aškerc: Zimska romanca

ali

Mejnik

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Socialna pripovedna pesem. Realistični slog.

Josip Jurčič: Deseti brat

Balada. Realistični slog. Epske in dramske prvine.

Janko Kersnik: Jara gospoda

ali

V zemljiški knjigi

Začetki slovenskega romana. Zgradba, zgodba. Pripovedovalec, njegovo oblikovanje književnih oseb, književnega prostora in časa. Romantične in realistične prvine.

Okvirna pripoved. Slika kot vrsta realistične pripovedi.

Ivan Tavčar: Visoška kronika

Pripovedovalec, njegov odnos do upovedene resničnosti, do književnih oseb.

Simon Jenko: Obrazi (uvodni, 5., 7. in 10.)

Zgodovinski roman. Književna oseba v vlogi pripovedovalca. Psihološka oznaka glavnih književnih oseb, dejavniki, ki vplivajo na njihovo ravnanje.

Simon Gregorčič: Njega ni

ali

Soči

Obraz kot pesniška vrsta. Zgradba, oblika. Pesniške podobe. Realistični pogled na naravo. Romantične prvine.

Ponarodela lirsko-epska pesem z biografskim ozadjem. Navezava na motiv ljudske pesmi. Jezik in slog.

Domovinska in zgodovinska tema. Pesnikov nagovor, njegova vizija prihodnosti. Pesniške podobe, njihov pomen.

Evropska moderna

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Oscar Wilde: Saloma

Avtorjeva obdelava biblijske snovi. Dekadenca in simbolizem v besedilu. Poetična drama, pesniške podobe, njihov pomen.

Moderna na Slovenskem

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Dragotin Kette: Na trgu

Podoknica. Impresionistične prvine, simboli. Oblika pesmi, zvočni učinki.

Josip Murn Aleksandrov: Sneg

Razpoloženjska, miselna lirika. Bivanjska tema, motivi. Zgradba pesmi. Impresionizem in simbolizem v besedilu.

Ivan Cankar: Martin Kačur

Književna oseba: njeni cilji, njen položaj v družbenem okolju. Motivi, simetrična zgradba. Realizem in simbolizem v besedilu.

ali

Na klancu

Književne osebe, vpliv družbenih pojavov in usode na njihovo življenje. Ciklična zgradba romana. Motivi, vodilni motiv. Realizem in simbolizem v besedilu.

Ivan Cankar: Hlapci

Zunanja in dogajalna zgradba drame. Teme, motivi.

Oton Župančič: Z vlakom

Domovinska pesem, motivi. Pesniške podobe, njihov pomen.

Evropska književnost v prvi polovici 20. stoletja

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Franz Kafka: Preobrazba

Motiv preobrazbe, povezava z drugimi motivi besedila. Novela, pripovedna groteska. Način pripovedovanja, modernizem v besedilu.

Slovenska književnost v prvi polovici 20. stoletja

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.

Srečko Kosovel: Ekstaza smrti

Pesniške podobe, občutje. Ekspresionistične motivno-idejne in jezikovno-slogovne značilnosti. Vizionarska pesem.

Srečko Kosovel: Kons 5

Konstrukcija, konstruktivistična pesem. Motivno-idejne in jezikovno-slogovne značilnosti.

Ivan Pregelj: Matkova Tina

Novela. Položaj glavne književne osebe v družbenem okolju oz. zgodovinskem trenutku.

	Ekspressionistične, simbolistične, realistične, baročne prvine.
Slavko Grum: Dogodek v mestu Gogi	Simultano gledališče. Dramska tehnika. Prikaz, problematika dramskih oseb. Ekspressionistične, simbolistične, realistične prvine. Grotesknost.
Prežihov Voranc: Samorastniki <i>ali</i>	Socialnorealistična novela. Vpliv družbene razslojenosti na življenje književnih oseb (malih ljudi), njihove lastnosti in simbolični pomen. Epske in dramske prvine, jezik in slog.
Boj na požiralniku	Socialnorealistična novela. Vpliv družbenega in naravnega okolja na življenje književnih oseb (malih ljudi).
Karel Destovnik - Kajuh: Bosa pojdiva	Prepletanje osebne in družbene (vojne) teme. Motivi, pesniške podobe.
Slovenska književnosti po drugi svetovni vojni, sodobna slovenska književnost	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
Janez Menart: Croquis	Intimistična pesem: tema, motivi, pesniške podobe, jezik in slog.
Tone Pavček: Pesem o zvezdah	Intimistična pesem. Pesnikov pogled na življenje in ljudi. Pesniške podobe, simboli.
Kajetan Kovič: Južni otok	Pesem kot prispodoba. Tema, motivi. Pesniške podobe, pomen metafor. Zgradba, oblika pesmi.
Dane Zajc: Črni deček	Tema absurda. Pesniške podobe, simboli; njihov pomen. Svobodni verz, ritem.
Gregor Strniša: Večerna pravljica	Pravljичnost in resničnost. Pesniške podobe in njihov pomen. Groteskne prvine. Glasovna ujemanja, ritem.
Ciril Kosmač: Tantadruj	Novela. Pripovedovalčev odnos do glavne književne osebe in do drugih književnih oseb. Eksistencialistične, realistične, simbolistične, fantastične prvine, barvni in zvočni učinki.
Vitomil Zupan: Menuet za kitaro	Vojni in avtobiografski roman. Književna oseba kot pripovedovalec, njen eksistencialistični bivanjski položaj. Zgradba romana, modernistične prvine.
Marjan Tomšič: Vruja	Novela. Motivno-tematske in jezikovno-slogovne prvine.
Dominik Smole: Antigona	

Drago Jančar: Veliki briljantni valček

Navezava na Sofoklejevo Antigono.
Družbenozgodovinsko ozadje, aktualizacija antičnih motivov. Poetična drama z eksistencialističnimi idejnimi prvinami. Pesniške podobe, simbolni pomeni.

Matjaž Zupančič: Vladimir

Bivanjski položaj dramskih oseb. Moderna groteskna drama z idejnimi prvinami absurda. Prepletanje tragičnosti in ironije, karikiranja. Metaforičnost, njen pomen.

Sodobna drama. Bivanjski položaj dramskih oseb.

JEZIK

Kandidat bere neumetnostno besedilo, in sicer:

- uradno vabilo, zahvalo, opravičilo, izjavo, prošnjo, potrdilo, pooblastilo,
- življenjepiš,
- zapisnik,
- javno vabilo, zahvalo, pismo,
- obvestilo, poročilo, novico,
- intervju, reportažo, oceno,
- poljudnoznanstveni članek,
- predstavitev osebe oz. bitja, kraja, naprave/predmeta/izdelka, postopka,
- strokovno poročilo (delovni dnevnik),
- besedilo ekonomske ali politične propagande,
- prijavo,
- pritožbo,
- navodilo za delo,
- komentar.

Razčlenjuje brano besedilo, tako da:

- prepozna namen, temo (morebitne pod teme) in bistvene podatke besedila ter razmerje med njimi;
- ugotovi okoliščine nastanka besedila;
- ugotovi vrsto besedila po merilih za razvrščanje glede na
  - praktični namen,
  - prenosnik,
  - spodbujanje naslovnika k odzivu,
  - razodevanje sporočevalca,
  - izbran krog naslovnikov,
  - družbeno razmerje med sporočevalcem in naslovnikom,
  - družbeno vlogo sporočevalca (zasebnik, uradnik, publicist, strokovnjak),
  - sporočilni namen,
  - način razvijanja teme (slogovni postopek);
- ugotovi vlogo nebesednih spremljevalcev pisanja oziroma govorjenja;
- ugotovi pomensko, slovnično in aktualnostno povezanost povedi med seboj ter prepozna, kako je izražena;
- enostavčne povedi združuje v zloženo poved;
- pretvori premi govor v odvisnega in obratno;
- ugotovi število povedi v delu besedila, določi število stavkov v izbrani povedi;

- prepozna stavčno sestavo povedi (enostavčne in zložene povedi, priredno in podredno zložene povedi, vrste odvisnikov in priredij);
- pretvori odvisnike v navadne (besednozvezne) stavčne člene in obratno;
- ugotovi stavčne člene in njihove dele v enostavčni povedi;
- poišče slogovno zaznamovani besedni red;
- poišče prevzeto besedo (sposojenko, tujko, citatno besedo) in jo zamenja z domačo ustreznico;
- poišče eno- in večpomenke;
- poišče nadpomenke, sopomenke, protipomenke, podpomenke in blizuzvočnice;
- ugotovi pravilnost zapisa lastnega/občnega imena;
- določi besede iste besedne družine, tem besedam pa koren;
- določi tvorjenost besed in vrsto tvorjenke, tvorjenkam pa besedotvorne morfeme in približno skladijsko podstavo;
- pretvori besedne zveze v tvorjenke;
- določi stalne besedne zveze in jih zamenja s prostimi besednimi zvezami;
- določi slogovno zaznamovane besede in opredeli ustrezne sporazumevalne okoliščine ter navede slogovno nezaznamovane ustreznice;
- pravopisno uredi besedilo (velika začetnica, ločila, pisanje skupaj/narazen, deljenje);
- določi izgovor zapisane besede;
- prepozna besedo določene besedne vrste oziroma določeno obliko besede;
- besedi določi besedno vrsto in temeljne oblikovne lastnosti;
- postavi besedo v določeno obliko;
- najde se v slovarskem sestavku SSKJ, v Slovenskem pravopisu ter v terminološkem in etimološkem slovarju;
- vrednoti ustreznost, razumljivost, učinkovitost in jezikovno pravilnost besedila;
- presodi in upošteva okoliščine za rabo določene socialne zvrsti.

Izraža svojo jezikovno ozaveščenost, tako da:

- razloži položaj slovenščine v Republiki Sloveniji, v zamejstvu in izseljenstvu ter v organih Evropske unije,
- pozna vlogo slovenščine kot maternega/prvega jezika ter utemelji njene prednosti pred drugimi jeziki pri sporazumevanju v osebnem, družbenem in poklicnem življenju,
- opiše nastanek in razvoj slovenskega jezika,
- našteje evropske jezikovne družine ter umesti slovenščino v ustrezno družino in poddružino.